

Els historiadors Francesc Xavier Hernández i Pelai Pagès representen dues formes diferents de veure i concebre el Born des de posicions properes. Tots dos estan a favor de la recuperació de la memòria històrica i són actius promotors d'un Museu de la Guerra Civil que encara és un somni. Hernández va ser comissari d'una de les primeres exposicions del Born, un cop obert com a centre d'interpretació del segle XVIII, la titulada "Donec Perficiam" que explicava el setge de Barcelona. Hernández, que va ser Director General de Recerca de la Generalitat de 2003 a 2007, és ferm defensor d'un Born centrat en aquella època.

Pelai Pagès (Sant Pere Pescador, 1949), que va dirigir la tesi doctoral d'Hernández, és expert en la Guerra Civil i el moviment obrer i va ser el primer que va impartir un curs d'història del franquisme en universitats de l'Estat espanyol, el 1977. Pagès és partidari d'un Born que pugui ampliar el seu objectiu central a la memòria històrica en un sentit ampli, com pretenen els actuals administradors i l'equip de Govern municipal.

De bon començament, Hernández és contrari, doncs, al nou ús del Born i a l'exposició "Franco, Victòria, República. Impunitat i espai urbà" i al seu atractiu més polèmic: la instal·lació de l'estàtua de Franco, obra de Marès, i la *Victòria* de Viladomat a fora (la mostra és a dintre).

Hernández no creu "que sigui innocent que, quan la Colau decideix carregar-se la memòria de 1714 ho faci oposant-la a la memòria de postguerra". L'equip de Govern municipal, segons Hernández, "pensa que poden treure un rèdit de la memòria de l'antifranquisme mentre que creuen que la memòria del 1714, que és un enfrontament entre l'Estat espanyol i l'Estat català, els remet directament contra una part del seu públic. Ells pensen que a la gent de Nou Barris això no els interessarà perquè és cosa de catalans".

A Pelai li sembla "bé" que facin servir el Born com a centre cultural, desvin-

Una exposició entre la "llàstima" i el "desastre"

EL TEMPS convida dos historiadors amb visions oposades del Centre Cultural del Born, F. Xavier Hernández i Pelai Pagès, a passejar per la polèmica exposició "Franco, Victòria, República" i contrastar opinions.

*Reportatge d'Àlex Milian
Fotografies de Jordi Play*

Els historiadors Francesc Xavier Hernández (esquerra) i Pelai Pagès davant l'estàtua eqüestre de Franco dos dies abans que la retiressin.

culat del 1714, però troba a faltar un projecte seriós en els temes de memòria històrica. Pel que fa a la interpretació de la guerra de Successió, “molt més emblemàtic que el Born, per entendre el 1714, és el parc de la Ciutadella, perquè en definitiva va ser l'espai repressor per excel·lència de la ciutat”.

Tots dos entren a l'exposició del Born i en surten desagradablement sorpresos:

—PELAI PAGÈS: És una llàstima perquè, d'entrada, el tema podia ser interessant, però ha estat mal tractat museogràficament.

—FRANCESC XAVIER HERNÁNDEZ: Jo no entro en els continguts, que segurament són correctes...

—P. PAGÈS: Sí, tots els textos són correctes...

—F. X. HERNÁNDEZ: Però la museografia és un desastre. Fa anys que no veia una exposició tan dolenta. És de jutjat de guàrdia. No transmet emocions ni jerarquitzat ni facilitat la lectura ni saps què hi ha a les diferents parts...

—P. PAGÈS: Per segons quins textos necessites una lupa...

—F. X. HERNÁNDEZ: És un panell de classe d'un curs de secundària. I a fora la instal·lació és mediocre. Res de l'altre món. I a sobre molesta a molta gent.

—Com veu la museografia, en Pelai Pagès?

—P. PAGÈS: Un desastre. Una exposició ha de ser pedagògica, ha d'explicar coses, i això no ho és gens. Ha de generar interès i això tampoc no en genera gens.

—F. X. HERNÁNDEZ: Les exposicions han de tenir alguna cosa d'espectacularitat; ha d'apel·lar a l'atenció del públic. I això que els continguts són prou bons, però... és un llibre penjat a la paret.

—P. PAGÈS: S'hauria pogut fer, si hi havia interès de veure com ha sortit a la premsa –sobretot en els darrers anys– la decisió de retirar els monuments...

—La tria del tema de Marès i Viladomat, els dos escultors que primer treballen per a la República i després per al franquisme, és interessant?

—F. X. HERNÁNDEZ: Qualsevol tema, si el tractes bé, pot tenir interès. Segurament, si les escultures les haguessin posat a dins, l'exposició hauria guanyat una mica...

—És possible que hi hagi alguna impossibilitat tècnica per entrar l'estàtua eqüestre, per exemple?

—F. X. HERNÁNDEZ: Sí que entra aquella estàtua, sí. Per això no hi ha problema.

—P. PAGÈS: Sí que hauria entrat, sí.

—F. X. HERNÁNDEZ: Vam fer l'exposició “Catalunya, fàbrica d'Espanya” i, sí... Tècnicament, no hi hauria hagut cap problema.

—Què us semblen, doncs, les escultures instal·lades a fora?

—F. X. HERNÁNDEZ: A fora no afegeixen cap valor, creen distorsió –perquè la instal·lació és dolenta– i molta gent s'hi sent ofesa, ja que són les estàtues que han estat molt temps a la via pública i ara les han plantat aquí sense més. Les escultures les pots contextualitzar de moltes maneres. Per a mi, aquesta exposició és excessivament respectuosa amb un dictador i, per tant, amb l'obra dels dictadors. A banda, l'escultura de la República no la posen. Per tant, no hi ha la rèplica a

les dues escultures representatives del franquisme.

—P. PAGÈS: Sí, això és molt curiós.

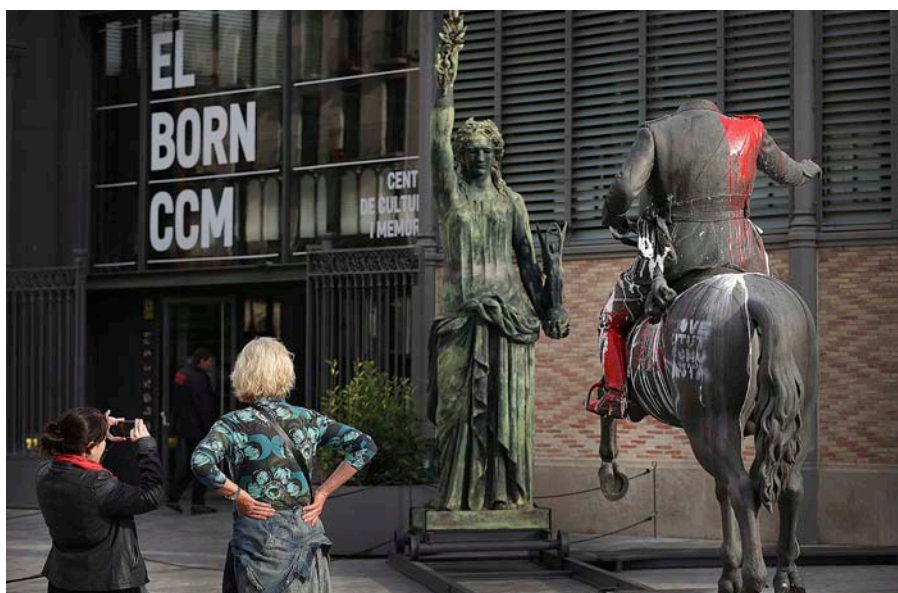
—La República és en un lloc públic a la plaça de la República, que era la plaça Lluçmajor.

—F. X. HERNÁNDEZ: Sí, però totes aquestes estàtues tenen motlles i se'n pot fer una segona peça. Si agafes el cavall aquell, el poses dins d'una capsa de fusta i el deixes cap per avall, ja has canviat el significat del tot. Però ara continua sent una obra d'exaltació. Amb tota la feina que costa treure les escultures, enviar-les al magatzem, ara les tornes a posar a la via pública i, a més a més, en una zona que pot tendir a interpretar-se erròniament, com és el cas del Born, ho trobo... Crec que han passat la ratlla de prepotents...

—Hi ha hagut voluntat de provocar?

—F. X. HERNÁNDEZ: El tema pot ser interessant; la documentació pot ser interessant, però el lloc on es fa i el moment quan es fa... les decisions són mediocres i inoportunes.

—P. PAGÈS: A mi el lloc no em fa res; no em sembla malament que es faci aquí. D'entrada, és igual. És cert que hi ha el

Castell de Montjuïc on s'hauria pogut fer més bé.

—**A més al Castell se li ha de donar una missió de memorial que encara no té.**

—F. X. HERNÁNDEZ: Jo no em queixo que això es faci aquí. Jo em queixo que, per fer això aquí, s'hagi desmuntat tota la resta. Busca qualsevol referència del 1714 en aquest espai. Res, potser hi ha alguna cosa en aquests plafons sobre les ruïnes. En cap exposició no trobaràs res sobre el 1714 i en la visita a les ruïnes tampoc no hi haurà res que t'expliqui el 1714; i als plafons, tampoc. Ha desaparegut el 1714 del Born des que fan això. Perquè fan un altre tipus de memorial més ampli. Llavors és com si fem una exposició sobre les tortures durant el franquisme a les ruïnes d'Empúries. Pot quedar bé? Sí. És el lloc idoni? No; allà, prioritàriament hauràs d'explicar una altra cosa. Prioritàriament aquí hauries d'explicar una altra cosa. Però sí, a més, el que fas és aquesta vergonya d'exposició... Fes-ho bé. Tenim bons museòlegs en aquest país.

—P. PAGÈS: És una llàstima, que, per la polèmica que ha despertat, sigui tan pobra museogràficament parlant.

—**I això que havien de ser conscients, des de fa setmanes, que l'opinió pública se la miraria amb lupa.**

—F. X. HERNÁNDEZ: Jo no els acuso de radicals, eh! Al contrari: jo els acuso de conservadors. És una opció totalment conservadora. Els continguts són els que hi ha, però la museografia és carca i la instal·lació de fora és carca. Agafar les escultures tal com estaven; treure-les del magatzem i tornar-les a instaurar a la via pública trobo que és una opció sense cap missatge ideològic.

—**Hi ha una via de tren que va de l'estàtua eqüestre a la Victòria...**

—F. X. HERNÁNDEZ [riu]: Sí. D'acord. I sobre què dialoguen, en Franco i la Victòria? [riu.]

—P. PAGÈS: És una pena, perquè mira que Barcelona dona per fer coses. A mi, potser fa més de deu anys, em varen trucar des d'Alemanya perquè hi havia un

grup d'estudiants alemanys que venien a Barcelona i volien fer una ruta Orwell. Jo, encantat, els vaig acompanyar per tota la Rambla: aquí hi és el Continental, aquí el Poliorama, on Orwell estava durant els fets de maig... Moltíssim interès. Mira a veure quins referents hi ha...

—**Si algú vol buscar coses sobre Orwell, no en trobarà.**

—P. PAGÈS: No trobarà res...

—F. X. HERNÁNDEZ: L'únic que fa visites és en Nick Lloyd, l'anglès que fa rutes de la Guerra Civil per Barcelona...

—**Què diu?**

—F. X. HERNÁNDEZ: Sí, viu d'això, d'ensenyar la Barcelona de la guerra. A la manera tradicional: agafa deu persones, se'ls enduu, camina tres o quatre hores...

—P. PAGÈS: Penseu quantes plaques hi ha que facin memòria... La Fundació Andreu Nin, perquè va insistir a instal·lar la placa allà on Nin va desaparèixer a la Rambla. Després en trobes una altra a l'església del Pi, amb restes dels bombardejors...

—**En tot cas no hi ha una ruta ben marcada com sí que hi ha una ruta modernista...**

—P. PAGÈS: De la guerra civil no n'hi ha. Ni de cap altre referent històric.

—F. X. HERNÁNDEZ: Per això crec que muntar tot aquell pollastre quan no tenen projecte: ni hi ha hagut canvis de carrers; ni s'han eliminat els noms de carrers ofensius, com és Joan de Borbó; quan no han tingut pebrots de tornar a posar la República on li tocava i l'han posat allà

a la plaça Lluçmajor –pobra batalla de Lluçmajor, que ara desapareix del mapa–; quants monuments hi han dedicat? Tu vas a Londres i veus que hi ha el monument als pilots de la RAF, el monument a la resistència passiva...

—**En això deuen tenir culpa molts partits dels que han format part del govern municipal en els últims trenta anys, que són gairebé tots –d'una manera o una altra.**

—F. X. HERNÁNDEZ: Sí, és clar. Però aquests són els que reivindiquen això. Però quan no s'arronsen per una cosa, no fan res a favor d'un Museu de la Guerra Civil... i ara surten aquí fent-se els milhomes traient dues estàtues del magatzem i fent un muntatge de merda. Joestic esperant a veure què en diu un artista com en Francesc Torres sobre aquesta instal·lació.

—**Quan s'han negat a fer un Museu de la Guerra Civil?**

—F. X. HERNÁNDEZ: Nosaltres, en Pelai i jo, i més gent, estem involucrats en un projecte privat, impulsat per la societat civil, per fer un Museu Internacional de la Guerra Civil...

—P. PAGÈS: I només demanem, a l'ajuntament, un local.

—F. X. HERNÁNDEZ: Ja ens ocuparem nosaltres d'omplir-lo. Però no. El comissariat de Memòria de l'Ajuntament, Ricard Vinyes, no vol.

—P. PAGÈS: És va tancar en banda. No sé quin tipus de memòria històrica pretén fer l'ajuntament. No ha fet res. •